
Popovics Béla

ADALÉKOK

A KÁRPÁTALJA SZÓ TÖRTÉNETÉHEZ

Kárpátaljai magyarnak valljuk magunkat. Fontosnak érezzük, hogy megismerjük a különböző idegen hatalmak által sokáig eltitkolt vagy meghamisított valódi múltunkat, és hogy a jelen feladatait felismerve tisztességesen szolgálja mindenki nemzetét azon a helyen, ahova a teremtő Isten rendelte. Többek között ez a záloga annak, hogy lesz jövője, lesz szellemi, lelki és anyagi felemelkedése itthon is e maroknyi kárpátaljai magyarságnak. Talán a mi vidékünkön tud az anyaországi polgár a legkevesebbet. Magyarország kommunista vezetése közel fél évszázadon keresztül mindent megtett, hogy az elcsatolt területekről ne essék szó, aljas módon igyekeztek a tudatból is kiirtani azt, hogy a megcsönkített ország határain túl, idegen államok elnyomása alatt magyarok élnek és nagyon nehéz körülmények között küzdenek fennmaradásukért, identitásukért. A Felvidéket és Erdélyt a hatalom minden igyekezete ellenére sem tudták elfelejteni az ország lakosságával, viszont Kárpátalját sajnálatos módon szinte teljesen sikerült kitörölni a köztudatból. Ezt a nagyon sokat szenvedett, a „malenykij robot” által megtizedelt kétszázéves magyar közösséget gyakorlatilag feláldozta az anyaországi vezetés: a második világháború után a Szovjetunióhoz került honfitársait teljes mértékben sorsára hagyta. Isten megtartó kegyelme által viszont ma is van Kárpátaljának magyar lakossága.

Ezt a sokat szenvedett, gyönyörű kis területet valaha Magyarország négy északkeleti vármegyéje – Ung, Bereg, Ugocsa, illetve Máramaros – foglalta szervezeti és szerkezeti egységbe. Erdéllyel ellentétben ez a vidék sohasem volt elkülöníthető tájegység. A trianoni tárgyalóteremben a politikusok irgalmatlan kegyetlenséggel választották le teljesen mesterségesen Magyarországról ezt a négy vármegyéni területet.

Annak ellenére, hogy a *Kárpátalja* szó már a XIX. században ismert volt, csak Trianon után vált használatossá geopolitikai fogalomként, amit a csehek foganatosítottak *Podkarpatzka Rusz* néven. (Az évek során különböző megnevezésekkel illeték ezt a földet, de e cikkeknek nem témája ezek tanulmányozása.)

Érdekes megvizsgálni a Kárpátalja szó eredetét. Ennek megvilágítására is figyelemre méltó adatokat találunk a korabeli munkácsi sajtó tanulmányozásánál. Kiderült, hogy a Kárpátalja kifejezést vidékünkön először a Latorca parti város akkor még egyetlen lapja, a *Munkács* használta 1886-ban.

Ennek az esztendőnek a tavaszán ugyanis Liszt Ferenc egyik legkedvesebb tanítványa, Thomán István koncertezett Munkácsra, akinek egyébként rokoni kapcsolatai is voltak a városban. A Csillag szállóban tartották meg a hangversenyt. A nagy zenei eseményt ismertető kritikában írja a munkácsi lap, hogy a zongorista „a kárpátaljai városkában” vendégszerrepelt nagy sikerrel. Ez az eddig ismert legelső említése a szónak. Valószínűsíthető, hogy Munkácsra már korábban is használhatták ezt a kifejezést a Latorca parti város jelzőjeként, mert egy-egy szó írott formában

való rögzítését általában mindig megelőzi valamilyen szóbeli tradíció. Ebbe a kifejezésbe nyilván még csak Munkácsot érthette bele a cikkíró, mint olyan helységet, amely a hegyek lábánál, a Kárpátok aljában fekszik. Ha ránézünk Munkács fekvésére, indokolt a megállapítás: a várost csak nyugat felé övezi alföldi táj. Minden más irányban a Kárpátok szépsége tárul a szemlélő elé úgy, hogy a dombok észak felé fokozatosan hegyekké nemesednek.

Néhány esztendő elteltével, 1889 októberében megjelenik Munkács második hetilapja, a *Kárpátalja*. A rövid életű újság első számában a szerkesztő, egyébként a *Munkács* című lapnak korábbi munkatársa, ezt írja: „Nem feledkeztem én meg arról, hogy van egy beszélő szerve már e városnak, a *Munkács*. . . Hát baj lesz-e az, hogy egy ily vidéknek és városnak – mint a miénk –, két tüdeje és két beszélő szerve is leend?! – Annál többet s egymást támogatva, annál jobban fognak beszélni. Csak egy lenne a baj, . . . ha nem lenne kiért és kinek beszélni. Ily gondolatokkal fordulunk tehát a t. olvasó közönséghez. . . s ajánljuk figyelmébe a *Kárpátalja* c. lapunkat, mely nevét azért kapta a keresztségben, mert lehetőleg fel akarja ölelni az éjszak-keleti Kárpátok alján lakó népek érdekeit, s annak érzelmeit és kívánságait akarja tolmácsolni.” A fentiekből kitűnik, hogy a Kárpátalja szó Munkács városnál valamennyire szélesebb területet jelenthetett.

A *Kárpátalja* második számában újabb adalékokat találunk a szó értelmezésére. Világos az idézett részletből, hogy az olvasók Munkácsot (és legfeljebb a városhoz szorosan hozzátartozó vidéket) értették rajta. A cikkíró viszont szeretné a lap hatáskörét Bereg megyére is kiszélesíteni, „mert ez a mi vármegyénk is”, azzal együtt, hogy a munkácsiak úgy érezték: a megyei vezetés méltánytalanul bánik a várossal. Az alábbi idézetből azt is megérezhetjük, hogy nem emelnek kifogást a munkácsiak az új lap címével kapcsolatban:

„T. Szerkesztő Úr! *Kárpátalja* c. lapjának 1-ső számát örvendezve fogadta a Kárpátalja, mert fel akarja ölelni az itt lakó népek érdekeit és azok érzelmeit, kívánságait akarja tolmácsolni. Alkalmasabb időben nem nyilvánulhatott ily törekvés, engedje ennélfogva, hogy azonnal tért foglalhassunk. Ne foglalatoskodjunk mindig csak kárpátaljai városunkkal [vagyis Munkácssal], épp oly fontos és közeli nekünk a mi régi kedves Bereg vármegyénk, melyhez való szeretetünk bár eddig nem lett kellőleg ápolva, méltányolva s úgy tekintettük azt, mint melynek ügyeit mások intézik, és mi csak engedelmeskedünk, de mindig éreztük, hogy ez a mi vármegyénk is...”

Nem lehetett Beregszász és Munkács viszonya felhőtlen ezekben az esztendőkből. Ezt igazolja a beregszászi *Bereg* című lap néhány sora, melyeket a munkácsi *Kárpátalja* című lap választása kapcsán ír. Gúnyos, sértő a hangneme: „. . . midőn lapja címét választá, bizonyosan a K. [Kárpátok] tetejére gondol; avagy talán

az aljánál is lejjebb, a mocsárra. Annyi bizonyos, hogy a címe alaposan el van tévesztve.” (Megjegyzendő, hogy e rosszindulatú megnyilvánulás ellenére Beregszásznak is megtetszett később a szó, mert néhány évtized múlva itt is éveken keresztül jelent meg egy lap ilyen címen, amelyet – tudomásunk szerint – már senki sem kifogásolt a beregszásziak közül.)

A szembenállás egyik oka az volt, hogy a munkácsiak hátrányt éreztek azon oknál fogva, hogy a megye ügyeit Beregszászból irányították. Ennek orvoslására egyesek Munkácsot szerették volna a megye központjának, megint mások olyan átalakítási elképzeléseket szorgalmaztak, amelyekben Munkács is kapott volna valamilyen központi jelleget: „... Beregszásznak – mint megye székhelyének – e vidékre semmi befolyása nincs erkölcsi tekintetben, mint akár Aradnak vagy Temesvárnak. – Érezzük hatalmaskodását, egyebet nem. Támogatásában nem részesülünk, de mesterséges ellenhatásában: igen! – Azért nem csoda, ha nem is igen lelkesedünk érte. Beregszásznak súlya, ha van, a Tisza mentén s a beregmezei felvidéken érvényesül. Jótékony melege, mielőtt hozzánk érme, a Szemye mocsárba fül. ...”

Kárpátalja területe az 1938-as első bécsi döntés után részlegesen, 1939 március második felétől teljes egészében újra Magyarországhoz tartozik. Az egyik munkácsi lapban ennek az évnek a nyarán *Isten veled Kárpátalja* címmel olvashatunk a név feleslegessé válásáról, hiszen az elcsatolt vármegyék visszatértek az anyaországhoz: „... nincs többé szükség a Kárpátalja névre sem... A csehek adták a *Podkarpatszka Rusz* nevet, ... használjuk az *Északkeleti-Magyarország* megnevezést.” 1941-ben is találkozunk olyan gondolatokkal, amelyek azt hangsúlyozzák, hogy ez a szó politikai értelemben elvesztette aktualitását, mert e terület újra szerves része lett Magyarországnak.

1944-ben ezt a sokat szenvedett vidéket megszállták a szovjet csapatok és a kiépített totalitárius rendszerrel mindent, ami a múltra, a polgári világra emlékeztetett, igyekeztek brutálisan kiirtani. A Kárpátalja szó is száműzve lett a hivatalos fogalomtárból, viszont a köznapi élő nyelvi használatból a hatalom

SOMLÓSI LAJOS idejű kurzusai

1. Április 28 - május 1. Bevezetés a rügyterápiába: a fák rügyeiből készülő elixírek. Az ősi magyar növényi elixírek és azok készítési módja. A kurzust vezeti Herczeg Ágnes, Nagy Péter, Somlói Lajos • Szállás Magyarpolányban. Részvételi díj felnőtt: 17000.- gyermek: 9000.- Ft

2. Május 19-21. A valaha építészeti világsodának számító, 1707-ben Esterházy Pál nádor építtette kismartoni huszonnégy stációs Sárlos Boldogasszony kálváriatemplom energiarendszere. Zárándoklat Boldogasszony falu Boldogasszony templomába. A kurzust vezeti Somlói Lajos • Szállás Sopronbánfalván. Részvételi díj felnőtt: 14000.- gyermek 7500.- Ft

3. Június 2-5. Az ősi magyar növényi elixírek mesterfoka. Az erdő geobiológiája. Gondolatsere és kapcsolat matuzselám korú fákkal. Ezek energiarendszere és gyógyereje. A kurzust vezeti Somlói Lajos, vendég Szőke Lajos • Szállás a halimbai iskolában. Részvételi díj felnőtt: 17500.- gyermek: 8500.- Ft

4. Július 16-23. Magasrendű helyek és magasrendű vizek Csíkszék vidékén. Megértésük és használatuk. A Föld gyógyítása.

minden próbálkozása ellenére nem tudták eltüntetni. A kommunista rendszer és annak szószólói Kárpáton túl kifejezést tettek kötelezővé. Csak 1989-ben, a Szovjetunió szétesése előtt röviddel nyert újra polgárjogot a Kárpátalja szó, ez a hajdanán Munkácson megszületett kifejezés.

Tusnádfürdő, Vártető / Bálványosfürdő, Bálványosvár, Torjai büdös, Lábmosófürdő, Timsósfürdő / Csíkrákosi templom / Csíklázárfalva, Fortyogó / Csíkszentmihály, Borsárosfürdő / Csíkkozmás, Sószejkfürdő / Vargyasi szoros. A kurzust vezeti: Somlói Lajos • Szállás Lázárfalva. Részvételi díj felnőtt: 25000.- gyermek: 15500.- Ft

5. Július 27-30. Kezdő kurzus a jövő nagyasszonyainak Énlakán. A női elv és a férfi elv, jin és jang, a terített asztaltól a hitvesi ágyon át a szellemi térig. A kurzust vezeti: Somlói Lajos, házigazdák: Kolombán Gábor és Sánduly Edit • Szállás magánházaknál. Részvételi díj felnőtt: 15000.- gyermek: 9000.- Ft

6. Október 20-23. A bükk-szentkereszt gyögyerejű Mária-kövek és a környék kaptár-kövei. A kurzust vezeti: Somlói Lajos, vendég: Borm Gergely • Szállás Bükk-szentkeresztben a pedagógus üdülőben. Részvételi díj felnőtt: 20000.- gyermek: 8500.- Ft

Részletes információ és jelentkezési lap honlapunkon (www.orszagepito.hu) megtalálható. Az 1. kurzusra április 15-ig, a többire május 1-ig lehet jelentkezni a jelentkezési lap postázásával (Somlói Lajos 9516 Vönöck, Kossuth L. u. 118.)